

FRÁSÖGN*af fundi þingmannanefndar um norðurskautsmál í Ottawa 24. febrúar 2013*

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar um norðurskautsmál sótti fundinn Jón Gunnarsson, formaður, auk Örnú Gerðar Bang ritara. Helstu mál á dagskrá voru áhersluatriði formennsku Kanada í Norðurskautsráðinu og norðurslóðastefna Kanada, opnun nýrra siglingaleiða og andlegt heilbrigði frumbyggja á norðurslóðum. Sara Olsvig, formaður nefndarinnar og fulltrúi Grænlands á danska þinginu stýrði, fundinum.

Fyrsta mál á dagskrá var kynning ráðherra og forseta Norðurskautsráðsins, Leona Aglukkaq, á helstu áhersluatriðum formennsku Kanada í ráðinu. Kanada tók við formennsku í Norðurskautsráðinu af Svíþjóð á ráðherrafundi ráðsins í Kiruna 15. maí 2013 og mun gegna formennsku til vors 2015 en þá taka Bandaríkin við formennsku. Megináherslur formennsku Kanada í ráðinu eru á mannlífsþróun á norðurslóðum, ábyrga auðlindastjórnun, siglingaöryggi og sjálfbærni samfélaga á svæðinu. Jafnframt er áhersla á að styrkja Norðurskautsráðið enn frekar. Síðan Kanada tók við formennsku í ráðinu hefur eitt af forgangsverkefnum þess verið að koma á umræðuvettvangi um viðskipti á norðurslóðum og var tekin ákvörðun í janúar 2014 um að stofnsetja viðskiptaráð norðurslóða. Kanada leiðir vinnu við stofnun viðskiptaráðsins ásamt Íslandi, Finnlandi og Rússlandi. Við þann undirbúning hafa íslensk stjórnvöld unnið náið með íslenskum hagsmunasamtökum úr atvinnulífinu, þ.m.t. Norðurslóða-viðskiptaráði Íslands sem stofnað var um mitt ár 2013. Hlutverk viðskiptaráðs norðurslóða mun vera að hlúa að viðskiptaþróun á norðurslóðum og stuðla að auknu samstarfi á svæðinu. Þá greindi Aglukkaq frá ákvörðun Norðurskautsráðsins um að skipa starfshóp um forvarnir gegn olíumengun á norðurslóðum (TFOPP). Meginhlutverk starfshópsins er að vinna framkvæmdaáætlun varðandi forvarnir gegn olíumengun á norðurslóðum sem verður kynnt á ráðherrafundi ráðsins árið 2015.

Þá kynnti Tim Meisner, forstöðumaður siglingamála hjá landhelgisgæslu Kanada fyrirhugað framtíðarhlutverk norðvestursiglingaleiðarinnar á norðurslóðum. Um er að ræða tvær siglingaleiðir við núverandi aðstæður, þ.e. norðvestursiglingaleiðina sem liggur milli Kanada og Grænlands og þaðan í gegnum norðurhluta Kanada og norðaustursiglingaleiðina meðfram ströndum Rússlands. Enn sem komið er hafa siglingar aukist meira um norðaustursiglingaleiðina og sigldu árið 2013 um 71 skip leiðina miðað við fjögur skip árið 2010. Siglingar norðvesturleiðina hafa verið takmarkaðri og í september 2013 sigldi fyrsta flutningaskipið þá leið. Til að undirbúa auknar siglingar á norðurslóðum er Alþjóðasiglingamálastofnin (IMO) að vinna að drögum að lögbundnum öryggisstöðlum fyrir hafsvæðið á norðurslóðum og er vonast til þess að samkomulag náist um staðlana seinni hluta árs 2014 og innleiðing eigi sér stað árið 2016.

Jafnframt hélt Valerie Gideon, aðstoðarráðherra svæðisbundinna aðgerða og heilbrigðismála frumbyggja í Kanada, erindi um andlegt heilsufar íbúa á norðurslóðum með áherslu á aukna sjálfsmorðstíðni á svæðinu. Hún lagði í máli sínu áherslu á nauðsyn þess að tryggja frumbyggjum aðstæður til að viðhalda samfélögum sínum á sjálfbæran hátt og aðlagast þeim breytingum sem eiga sér stað á svæðinu. Sú staðreynd að sjálfsmorðstíðni meðal frumbyggja á norðurskautssvæðinu, sér í lagi ungra karlmanna, hafi aukist til muna, gefi vísbendingu um að samfélögin hafi ekki náð að aðlagast þeim hröðu breytingum sem hafi átt sér stað undanfarin ár. Gideon sagði nauðsynlegt að horfa í auknum mæli til menningar og hefða þessara samfélaga og gera íbúum þess kleift að viðhalda grunn lífsviðurværum og hefðum sem eru rótgróin og hluti af sjálfmynd þeirra. Nýstu rannsóknir á andlegri heilsu frumbyggja í Kanada sýni svo ekki verði um villst að þessir þættir hafi gríðarleg áhrif á andlega líðan íbúanna og farsæld. Enn fremur hélt Alexander Shestakov, deildarstjóri norðurskautsmála hjá WWF, erindi um verkefni samtakanna varðandi norðurslóðir. Hann sagði WWF leggja mikla áherslu á

verkefni tengd norðurslóðum og hafi gert það í auknum mæli síðastliðin 20 ár. Ljóst sé að þær breytingar sem eru að eiga sér stað á norðurslóðum varði allt mannkyn og nauðsynlegt sé að bregðast við þeim af ábyrgð og yfirvegum með sjálfbærni að leiðarljósi.

Því næst ræddu nefndarmenn viðskiptaþróun á norðurslóðum en efnið hefur verið valið sem eitt af megin þemum ráðstefnu þingmannanefndarinnar sem haldin verður í Whitehorse í Kanada 9. - 11. september 2014. Ken Coates frá Háskóla norðursins hélt fyrirlestur um niðurstöður skýslu um efnið sem unnin hefur verið á vegum háskólans. Hann lagði ríka áherslu á mikilvægi þess að innleiða tækninýjungar á norðurskautssvæðið og sagði svæðið hafa dregist aftur úr varðandi þau mál og sé það miður og afar mikilvægt að snúa þróuninni við.

Í framhaldinu var fjallað um undirbúning næstu ráðstefnu nefndarinnar og greindu fulltúar Kanada í nefndinni frá helstu praktísku atriðum og fóru yfir uppfærð drög að dagskrá og ráðstefnuyfirlýsingu. Þá ræddu nefndarmenn megin umræðuefni dagskrárinnar sem eru m.a. sjálfbær þróun og ábyrg notkun auðlinda, almennir umhverfismælikvarðar, viðskiptaþróun og góðir stjórnhættir á norðurslóðum. Þá var tekin ákvörðun um skýrsluhöfunda fyrir megin þemu og óskað eftir tillögum frá nefndarmönnum varðandi áhersluatriði ráðstefnuyfirlýsingarinnar. Enn fremur fór fram kosning varaformanns nefndarinnar og buðu tveir kanadískir þingmenn sig fram til embættisins, þeir Ryan Leef og Dennis Bevington, og var sá síðarnefndi kosinn í embættið.

Næsta mál á dagskrá fjallaði um starfsemi þingmannanefndarinnar og málefni norðurskautsins innan einstakra aðildarríkja hennar. Jón Gunnarsson sagði nefndarmönnum frá vinnu við skýrslu um þróun mannlífs og lífskjara á norðurslóðum (AHDR II) sem gefin verður út í sumar en Ísland ásamt Kanada og Danmörku hafa leitt þá vinnu undanfarin missiri. Sambærileg skýrsla (AHDR I) kom út í formennskutið Íslands í Norðurskautsráðinu árið 2004 og mun ný skýrsla gefa vísbendingar um þá þróun sem orðið hefur á mannvistarþróun á svæðinu á síðustu árum. Þá leiðir Ísland vinnu og undirbúning að ráðstefnu um jafnréttismál á norðurslóðum sem fram fer á Akureyri í október 2014. Einnig lagði Jón áherslu á mikilvægi þess að frumbyggjar á norðurslóðum hafi möguleika á því að búa sér til sjálfbær samfélög. Hann gagnrýndi jafnframt þær þjóðir sem beita viðskiptaþvingunum og berjast þannig gegn hagsmunum þessara samfélaga. Þá tók Jón undir orð forseta Norðurskautsráðsins, Aglukkaq, um að frumbyggjar norðurslóða vilji ekki byggja sér samfélög sem lifa á „vestrænu velferðarkerfi“ heldur á þeim hefðum og auðlindum sem þau hafa byggt afkomu sína á í gegnum tíðina.

Næsti fundur þingmannanefndarinnar verður haldinn í Kaupmannahöfn 10. - 11. júní 2014. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.arcticparl.org.
